

NÂNG CAO Ý THỨC TUÂN THỦ THUẾ CỦA NGƯỜI NỘP THUẾ THU NHẬP CÁ NHÂN TẠI VIỆT NAM

● TRẦN THỊ QUYÊN

Khoa Kế toán Kiểm toán,
Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật công nghiệp

TÓM TẮT:

Bài viết phân tích thực trạng ý thức tuân thủ thuế của người nộp thuế thu nhập cá nhân tại Việt Nam, đồng thời đề xuất các giải pháp nhằm nâng cao ý thức tuân thủ thuế. Những yếu tố ảnh hưởng đến mức độ tuân thủ thuế bao gồm chính sách thuế, hệ thống quản lý thuế, nhận thức của người dân và chế tài xử lý vi phạm. Việc nâng cao ý thức tuân thủ thuế không chỉ giúp tăng nguồn thu ngân sách nhà nước mà còn góp phần xây dựng một môi trường kinh doanh minh bạch và công bằng.

Từ khóa: thuế thu nhập cá nhân, tuân thủ thuế, ý thức nộp thuế, chính sách thuế, quản lý thuế, người nộp thuế.

1. Đặt vấn đề

Thuế thu nhập cá nhân (TNCN) là một trong những nguồn thu quan trọng của ngân sách nhà nước Việt Nam, góp phần đảm bảo công bằng xã hội và thúc đẩy phát triển kinh tế.

Theo báo cáo “Tình hình kinh tế quý IV và năm 2024” của Tổng cục Thống kê, cả nước có 42.952 doanh nghiệp thành lập mới, tăng 20,2% so với cùng kỳ năm 2022, nâng tổng số doanh nghiệp đăng ký thành lập mới trong năm 2024 lên 159.294 doanh nghiệp, tăng 7,2% so với năm 2023. Sự gia tăng số lượng doanh nghiệp kéo theo sự gia tăng số lượng người lao động, đồng nghĩa với việc quản lý và thu thuế TNCN trở nên phức tạp hơn.

Tuy nhiên, việc tuân thủ thuế TNCN chưa đạt mức mong muốn. Nhiều cá nhân và doanh nghiệp vẫn chưa thực hiện đầy đủ nghĩa vụ thuế, dẫn đến thất thu ngân sách và tạo ra môi trường kinh doanh không công bằng. Nguyên nhân của thực

trạng này xuất phát từ nhiều yếu tố, bao gồm hệ thống pháp luật thuế phức tạp, công tác tuyên truyền chưa hiệu quả, chế tài xử phạt chưa đủ mạnh và nhận thức của người dân về trách nhiệm thuế còn hạn chế. Do đó, việc nâng cao ý thức tuân thủ thuế của người nộp thuế TNCN là nhiệm vụ cấp thiết, đòi hỏi sự phối hợp chặt chẽ giữa cơ quan quản lý thuế và người dân, nhằm tăng cường sự tự giác và trách nhiệm trong việc thực hiện nghĩa vụ thuế, góp phần xây dựng môi trường kinh doanh minh bạch và công bằng.

2. Thực trạng ý thức tuân thủ thuế thu nhập cá nhân tại Việt Nam

Trong những năm gần đây, mặc dù hệ thống pháp luật về thuế TNCN tại Việt Nam đã có nhiều cải tiến, nhưng ý thức tuân thủ thuế của một bộ phận người nộp thuế vẫn còn hạn chế. Các vấn đề phổ biến bao gồm: không kê khai hoặc kê khai thuế không đầy đủ có nghĩa là một số cá nhân có thu

nhập từ nhiều nguồn nhưng chỉ kê khai một phần, hoặc không kê khai các khoản thu nhập ngoài lương; Chậm nộp thuế hoặc cố tình lách luật để giảm số thuế phải nộp; Thiếu hiểu biết về nghĩa vụ thuế hoặc có tâm lý né tránh thuế, điển hình là nhiều người lao động, nhất là trong khu vực phi chính thức thường không nắm rõ quy định về thuế TNCN, dẫn đến thực hiện đúng nghĩa vụ thuế.

Deloitte Việt Nam (2023) đã tóm tắt những vấn đề cần lưu ý khi quyết toán Thuế thu nhập cá nhân năm 2023, đặc biệt trong bối cảnh quan điểm của cơ quan thuế ngày càng có xu hướng chặt chẽ trong các kỳ thanh, kiểm tra thuế gần đây. Từ đó, doanh nghiệp có cơ sở nhận định và đưa ra những phương án phù hợp để nâng cao việc tuân thủ thuế TNCN, bao gồm: Kê khai sai hoặc không kê khai thuế tạm tính; Kê khai thuế TNCN đối với các trường hợp người nước ngoài công tác ngắn ngày (nếu có); Rà soát về người phụ thuộc; Thủ tục nộp tờ khai thuế và nộp tiền.

Theo báo cáo “Tổng kết công tác thuế năm 2023 và triển khai các nhiệm vụ, giải pháp công tác thuế năm 2024” của Bộ Tài chính, trong năm 2023, cơ quan thuế đã triển khai hiệu quả các giải pháp hỗ trợ về thuế cho cộng đồng doanh nghiệp và người dân, giúp họ vượt qua khó khăn, phục hồi và phát triển sản xuất, kinh doanh. Bên cạnh đó, ngành Thuế cũng đã nỗ lực thực hiện các giải pháp quản lý thuế theo xu hướng hiện đại dựa trên hệ thống công nghệ thông tin tiên tiến, quản lý trên sở phân tích rủi ro, trên các hệ thống dữ liệu lớn hay áp dụng AI trong quản lý. Đáng chú ý, với việc áp dụng hệ thống hóa đơn điện tử, chỉ sau hơn 1 năm triển khai trên phạm vi toàn quốc, tổng số lượng hóa đơn đã tiếp nhận và xử lý đạt gần 6,1 tỷ hóa đơn, trong đó 1,7 tỷ hóa đơn có mã; hơn 4,4 tỷ hóa đơn không mã. Đồng thời, ngành Thuế triển khai mở rộng chương trình hóa đơn điện tử khởi tạo từ máy tính tiền với kết quả hơn 38,5 nghìn cơ sở kinh doanh đã đăng ký sử dụng hóa đơn điện tử có mã của cơ quan thuế khởi tạo từ máy tính tiền với số lượng hóa đơn điện tử khởi tạo từ máy tính tiền đã tiếp nhận là trên 84,2 triệu hóa đơn. Để khuyến khích người tiêu dùng lấy hóa đơn, cũng như tạo lập thói quen tiêu dùng văn minh, mua bán hàng hóa,

dịch vụ phải có hóa đơn, chứng từ, bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng, Tổng cục Thuế cũng đã triển khai Chương trình hóa đơn may mắn. Năm 2023, cơ quan thuế đã tổ chức trao 3.532 giải thưởng với tổng số tiền hơn 9,6 tỷ đồng.

Bên cạnh đó, nhằm ngăn chặn hành vi trục lợi, trốn thuế bằng việc mua bán và sử dụng hóa đơn điện tử không hợp pháp, Tổng cục Thuế đã triển khai nhiều giải pháp mang lại hiệu quả cao. Điển hình như việc xây dựng ứng dụng hệ số K, hay chính thức đưa vào vận hành Đề án “Hệ thống phân tích cơ sở dữ liệu và quản lý hóa đơn điện tử” trên cơ sở phân tích dữ liệu lớn và trí tuệ nhân tạo từ tháng 4 năm nay. Giải pháp này góp phần quan trọng trong việc tạo môi trường kinh doanh lành mạnh, bình đẳng cho cộng đồng doanh nghiệp và người nộp thuế.

Đối với lĩnh vực thương mại điện tử, lĩnh vực tưởng chừng như không thể thu được phần thu nhập của các cá nhân. Tổng cục Thuế, đến nay cũng đã ghi nhận 357 sàn giao dịch thương mại điện tử thực hiện việc cung cấp thông tin... Đồng thời, đến nay cơ quan thuế đã tiến hành truy thu, xử lý vi phạm đối với 179 doanh nghiệp và 1.061 cá nhân có hoạt động kinh doanh trên sàn giao dịch thương mại điện tử với số tiền khoảng 275 tỷ đồng. Tuy nhiên, báo cáo cũng cho thấy vẫn còn tồn tại nhiều trường hợp vi phạm liên quan đến thuế TNCN.

Đồng thời, theo Bản tin Thuế - Hải quan tháng 2 năm 2025 của Deloitte Việt Nam, cơ quan thuế đã tăng cường công tác thanh tra, kiểm tra và phát hiện nhiều trường hợp vi phạm liên quan đến thuế TNCN, như việc xác định giá trị sổ sách kế toán của phần vốn góp trong công ty trách nhiệm hữu hạn để làm căn cứ tính thuế TNCN, cách xác định giá tính thuế TNCN khi chuyển nhượng nhà đất, khấu trừ thuế khi ký hợp đồng dịch vụ với cá nhân và việc tạm hoãn xuất cảnh do chưa hoàn thành nghĩa vụ nộp thuế.

Tình trạng không tuân thủ thuế thu nhập cá nhân (TNCN) tại Việt Nam xuất phát từ nhiều nguyên nhân khác nhau, bao gồm cả khách quan và chủ quan. Theo Ngọc Diệp - Quốc Thịnh (2021), các nhân tố ảnh hưởng đến việc tuân thủ thuế thu nhập cá nhân của người nộp thuế thu nhập cá nhân tại

Chi cục Thuế quận 3 cho thấy, nhận thức về hình phạt chiếm 42,67%, nhận thức về tính công bằng thuế chiếm 24,88%, chi phí tuân thủ thuế chiếm 17,42% và kiến thức thuế chiếm 15,02%.

Trước hết, hệ thống chính sách thuế còn phức tạp, với nhiều quy định chưa thực sự rõ ràng và dễ hiểu, khiến người dân khó khăn trong việc kê khai và nộp thuế đúng hạn. Một số cá nhân có thu nhập từ nhiều nguồn khác nhau, đặc biệt là từ các nền tảng số như YouTube, Facebook, TikTok, nhưng chưa có hướng dẫn cụ thể hoặc cơ chế giám sát chặt chẽ, dẫn đến tình trạng khai thiếu hoặc trốn thuế.

Bên cạnh đó, nhận thức về trách nhiệm thuế của một bộ phận người dân còn hạn chế. Công tác tuyên truyền, phổ biến pháp luật thuế tuy đã được thực hiện nhưng chưa thực sự sâu rộng và hiệu quả, chưa giúp người dân nhận thức đầy đủ về quyền lợi và nghĩa vụ thuế.

Ngoài ra, công tác quản lý thuế vẫn còn những hạn chế nhất định. Mặc dù các cơ quan thuế đã áp dụng nhiều biện pháp hiện đại hóa hệ thống quản lý, nhưng việc kiểm soát các nguồn thu nhập cá nhân, đặc biệt là trong lĩnh vực kinh doanh trực tuyến, vẫn còn gặp nhiều khó khăn. Chế tài xử phạt đối với hành vi trốn thuế chưa đủ mạnh để tạo tính răn đe, dẫn đến việc một số cá nhân cố tình không tuân thủ nghĩa vụ thuế.

3. Giải pháp nâng cao ý thức tuân thủ thuế thu nhập cá nhân

Để nâng cao ý thức tuân thủ thuế thu nhập cá nhân, cần triển khai một số giải pháp đồng bộ và hiệu quả.

Thứ nhất, cần cải thiện chính sách thuế theo hướng đơn giản, rõ ràng và minh bạch hơn. Cơ quan thuế cần rà soát, sửa đổi các quy định pháp luật thuế để phù hợp với thực tế, giúp người dân dễ dàng tuân thủ hơn. Đặc biệt, cần xây dựng cơ chế quản lý thuế đối với các cá nhân có thu nhập từ nền tảng số, đảm bảo sự công bằng giữa các nhóm đối tượng nộp thuế.

Thứ hai, tăng cường công tác tuyên truyền và giáo dục pháp luật thuế. Các chiến dịch truyền thông cần được đẩy mạnh thông qua các phương tiện đại chúng như truyền hình, báo chí, mạng xã

hội để nâng cao nhận thức của người dân về quyền lợi và nghĩa vụ thuế. Đồng thời, cơ quan thuế có thể tổ chức các hội thảo, lớp tập huấn để hướng dẫn người dân kê khai thuế đúng quy định.

Thứ ba, ứng dụng mạnh mẽ công nghệ số trong quản lý thuế. Việc triển khai các nền tảng kê khai và nộp thuế trực tuyến giúp đơn giản hóa thủ tục hành chính, giảm thiểu sai sót và tạo thuận lợi cho người nộp thuế. Cơ quan thuế cũng cần tăng cường sử dụng trí tuệ nhân tạo và dữ liệu lớn (Big Data) để giám sát và phát hiện các trường hợp gian lận thuế.

Thứ tư, nâng cao chế tài xử phạt và giám sát chặt chẽ việc thực thi thuế. Cơ quan thuế cần áp dụng các biện pháp mạnh tay đối với các hành vi trốn thuế, khai gian lận thuế, đồng thời công khai các trường hợp vi phạm để tạo sức răn đe. Các chính sách thưởng phạt hợp lý cũng cần được áp dụng để khuyến khích những cá nhân, tổ chức có ý thức tuân thủ thuế tốt.

Cuối cùng, thúc đẩy trách nhiệm xã hội và văn hóa tuân thủ thuế. Việc đóng thuế cần được xem là nghĩa vụ và trách nhiệm của mỗi công dân, góp phần xây dựng một hệ thống thuế công bằng và minh bạch hơn. Các doanh nghiệp, tổ chức cũng cần đóng vai trò quan trọng trong việc tuyên truyền và hỗ trợ người lao động tuân thủ chính sách thuế.

Nhìn chung, để nâng cao ý thức tuân thủ thuế thu nhập cá nhân, cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa cơ quan thuế, tổ chức kinh tế và bản thân người nộp thuế. Các giải pháp đồng bộ, từ cải cách chính sách, tăng cường quản lý đến tuyên truyền và áp dụng công nghệ, sẽ góp phần xây dựng một hệ thống thuế minh bạch, công bằng và hiệu quả hơn trong tương lai.

4. Kết luận

Nâng cao ý thức tuân thủ thuế thu nhập cá nhân là một nhiệm vụ quan trọng, đòi hỏi sự phối hợp giữa cơ quan thuế, người dân và các tổ chức liên quan. Bằng việc cải thiện chính sách, tăng cường tuyên truyền và nâng cao hiệu quả quản lý thuế, Việt Nam có thể từng bước xây dựng một hệ thống thuế công bằng, minh bạch và hiệu quả hơn, góp phần vào sự phát triển bền vững của đất nước ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

Tổng cục Thống kê (2024), Báo cáo “Tình hình kinh tế quý IV và năm 2024”.

Deloitte Việt Nam (2023), Bản tin nhanh Những vấn đề cần lưu ý khi quyết toán Thuế thu nhập cá nhân năm 2023.

Deloitte Việt Nam (2025), Bản tin Thuế - Hải quan tháng 2 năm 2025.

Bộ Tài chính (2023), Báo cáo “Tổng kết công tác thuế năm 2023 và triển khai các nhiệm vụ, giải pháp công tác thuế năm 2024”.

Ngọc Diệp - Quốc Thịnh (2021), Các nhân tố ảnh hưởng đến việc tuân thủ thuế thu nhập cá nhân của người nộp thuế thu nhập cá nhân tại Chi cục Thuế quận 3, Tạp chí Công Thương - Các kết quả nghiên cứu khoa học và ứng dụng công nghệ, số 6 tháng 3 năm 2021.

Ngày nhận bài: 17/2/2025

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 27/2/2025

Ngày chấp nhận đăng bài: 4/3/2025

ENHANCING TAX COMPLIANCE AWARENESS AMONG PERSONAL INCOME TAXPAYERS IN VIETNAM

● **TRAN THI QUYEN**

Faculty of Accounting and Auditing,
University of Economics - Technology for Industries

ABSTRACT:

This study examines the current state of tax compliance awareness among personal income taxpayers in Vietnam and proposes strategies to enhance this awareness. Key factors influencing tax compliance include tax policies, the effectiveness of tax management systems, public awareness, and the enforcement of sanctions for violations. The study emphasizes that improving tax compliance awareness not only boosts state budget revenues but also plays a crucial role in fostering a transparent and fair business environment.

Keywords: personal income tax, tax compliance, tax awareness, tax policy, tax management, taxpayer.